

Twee willen

Jan Proos

Dit materiaal is onderdeel van het compendium christelijk leraarschap dat samengesteld is door het lectoraat Christelijk leraarschap van Driestar hogeschool. Zie ook www.christelijkleraarschap.nl.

Samenvatting	Artikel over Augustinus' visie op onze wil. Volgens Augustinus is er niet één wil die goed of kwaad is, hij spreekt over twee willen in ons: geest en vlees.
Bronvermelding	Proos, J.P. (2010) Twee willen. In: Aan de slag met Augustinus, Bronnen van inspiratie - deel 2 (pp. 69-72) Gouda: Lectoraat Onderwijs & Identiteit
Thema *	Inspiratiebronnen
Gebruik **	Hart
Plaatsingsdatum	2010
Gerelateerde artikelen	n.v.t.
Trefwoorden	De wil is vrij, geest en vlees

* In het compendium wordt al het materiaal verdeeld over de acht thema's van christelijk leraarschap: *onderwijs, inspiratiebronnen, leraar, leerling, leerstof, didactiek, schoolteam, leidinggevend*.

** Het materiaal kan gebruikt worden als onderbouwing en visievorming (*hoofd*), bezinning en reflectie (*hart*) of biedt concrete handreikingen en voorbeelden (*handen*).

Tekst 17 Twee willen

Wat is er met onze wil aan de hand? Is onze wil goed of kwaad? Kunnen we vertrouwen op onze wil? Deze vragen zijn van alle tijden. Pelagius, een Ierse monnik, leerde dat de wil goed was en dat we door goede voorbeelden in staat waren het goede te doen. Augustinus had een andere mening, zoals in onderstaande tekst te lezen is: willen we het goede doen, dan moeten we vernieuwd worden. In de Middeleeuwen is er opnieuw discussie over de wil: Maarten Luther leerde de knechtelijke wil en Erasmus de vrije wil. In deze discussies over de wil gaat het over één wil die goed of kwaad is. Augustinus kiest voor een ander uitgangspunt: hij spreekt in onderstaande tekst over twee willen in ons.

IX Er schijnen twee willen in de mens te zijn, wanneer hij moet kiezen tussen goed en kwaad

Vanwaar dat onnatuurlijke verschijnsel? En waartoe dat? Laat Uw barmhartigheid licht schenken, en laat mij vragen: wellicht kunnen de verborgenheden van de menselijke straffen en het lijden van de kinderen Adams in de diepste duisternis mij antwoord geven. Vanwaar dat onnatuurlijke verschijnsel? En waartoe dat? De geest beveelt het lichaam en ziet zich terstond gehoorzaamd: de geest beveelt zichzelf en stoot op verzet. De geest beveelt, dat de hand zich beweegt en dat gaat zo gemakkelijk, dat het bevel ternauwernood van de uitvoering onderscheiden kan worden: en toch is de geest, maar de hand lichaam. De geest beveelt de geest te willen, en het is een en dezelfde geest en toch doet hij het niet. Vanwaar dat onnatuurlijke verschijnsel? En waartoe dat? Hij beveelt, zeg ik, te willen, die dat niet zou bevelen, indien hij het niet wilde, en toch doet hij niet, wat hij beveelt. Maar hij wil niet van harte: dus beveelt hij niet van harte. Want hij beveelt slechts in zoverre hij wil; en in zoverre geschiedt niet, wat hij beveelt, als hij het niet wil; want de wil beveelt, dat er een wil zij, maar geen andere, maar hijzelf. Dus beveelt hij niet in zijn geheel: en daarom is hij niet wat hij beveelt. Want indien hij in zijn geheel was, zou hij ook niet bevelen er te zijn, omdat hij er dan reeds was. Het is dus niet een onnatuurlijk verschijnsel deels te willen, deels niet te willen, maar het is een ziekte van de geest, omdat deze niet in zijn geheel oprijst, ondersteund door de waarheid, daar

hij neergetrokken wordt door de gewoonte. En daarom zijn er twee willen, omdat een van die beiden niet volledig is en de een bezit, wat de andere ontbreekt.

XI Strijd tussen geest en vlees.

Zo was ik ziek en werd gekweld, terwijl ik mijzelf aanklaagde nog heftiger dan gewoonlijk en mij wentelde en keerde in mijn banden, tot dat ze geheel zouden verbroken worden, hoewel de banden, die mij gebonden hielden, nog slechts zwak waren. Maar toch hielden ze mij nog gebonden. Maar Gij hield op mij aan in het verborgene van mijn hart, o Heere, terwijl Gij in gestrengte barmhartigheid de geselslagen van vrees en schaamte verdubbelde, om te verhoeden, dat ik wederom zou dralen en zo niet verbroken zou worden die zwakke en dunne band, die nog overgebleven was en deze weer krachtig zou worden en mij steviger zou binden. Want ik zei in mijn binnenste: "Zie, laat het nu geschieden, laat het nu geschieden" en met woorden ging ik reeds over tot het besluit. Reeds bijna deed ik het, maar ik deed het nog niet, maar toch viel ik ook niet terug tot het vroegere, maar bleef dichtbij staan en schepte adem. En wederom beproefde ik het en was een weinig dichter bij en nog een weinig dichter, en bijna, bijna raakte ik het aan en greep het vast, maar ik was er nog niet en ik raakte het niet aan en greep het niet vast, aarzelend de dood af te sterven en het leven te leven, en meer kracht had in mij het ingewortelde slechtere dan het ongewone betere, en hoe nader het punt des tijd kwam, waarop ik iets anders zou worden, des te groter huivering verwekte het in mij; maar het stootte mij niet terug en wendde me niet af, maar het hield mij in spanning.

Nietigheden van de nietigheden en ijdelheden van de ijdelheden, mijn oude vriendinnen, hielden mij terug en trokken aan mijn vleeselijk gewaad en fluisterden mij toe: "laat gij ons varen?" en "van dat ogenblik af zullen wij niet meer bij u zijn tot in eeuwigheid," en "van dat ogenblik af zult gij dit niet meer mogen doen en dat niet tot in eeuwigheid." En waarop doelden zij met dat "dit en dat," waarop doelden zij, mijn God? Moge Uw barmhartigheid het afwenden van de ziel van Uw knecht! Op welk een vuilheid doelden zij, op welk een schande! En ik hoorde haar reeds met veel minder dan mijn halve aandacht, niet zo, alsof ze me vrijelijk tegenspraken mij tegemoet

komend, maar zo, alsof ze achter mijn rug fluisterden en mij, terwijl ik wegging, speelsgewijs als het ware aan mijn kleed trokken, opdat ik om zou zien. Maar toch deden zij mij vertragen in mijn aarzeling om hen af te werpen en van mij te schudden en met een sprong te komen daar, waarheen ik geroepen werd, doordat de hevige gewoonte tot mij zei: "Denkt gij het zonder hen te kunnen stellen?"

Maar reeds zei zij dit op matte toon. Want aan die zijde, waarheen ik mijn gelaat gericht had en waarheen ik sidderend begeerde te gaan, openbaarde zich aan mijn blik de onthouding in kuisse waardigheid, kalm en blijde, maar zonder ongebondenheid, eerbaar mij lokkend, dat ik zou komen en niet aarzelen, en haar vrome handen, die vol waren van een menigte goede voorbeelden, uitstrekkend om mij op te nemen en te omhelzen. Daar waren zoveel knapen en meisjes, daar waren veel jongelieden en iedere leeftijd, ernstige weduwen en oude vrouwen, die steeds maagden gebleven waren, en bij allen die onthouding, die geenszins onvruchtbaar was, maar een vruchtbare moeder van kinderen, namelijk van de vreugden over hun Bruidgom, over U, o Heere. En zij lachte mij toe met aansporende lach, als zei zij: "Zult gij niet kunnen, wat die mannen en die vrouwen konden? Of kunnen die het dan soms in eigen kracht en niet veeleer in de Heere, hun God? De Heere, hun God, heeft mij hun geschonken. Wat staat gij dan op eigen voeten en kunt toch niet op eigen voeten staan? Werp u op Hem, vrees niet; Hij zal zich niet onttrekken, zodat gij valt: werp u onbekommerd op Hem, Hij zal u opvangen en u genezen. "En ik werd zeer schaamrood, omdat ik nog steeds het gefluister van die ijdelheden hoorde en vol aarzeling weifelde. En wederom was het, of zij zei: "Wees doof tegenover uw onreine leden, opdat zij gedood worden. Zij spreken u van genietingen, maar niet zoals de Wet van de Heer uw God." Die strijd had plaats in mijn hart, maar slechts over mijzelf tegen mijzelf. Maar Alypius, die niet van mijn zijde week, wachtte stilzwijgend de afloop van mijn ongewone gemoedsbeweging af.

Vragen:

1. Waarom is de vraag of een wil goed en vrij is van belang voor het onderwijs? Kun je in het staan voor de groep een voorbeeld aangeven waarbij duidelijk werd of de wil vrij is?
2. Je kunt wel je lichaam laten gehoorzamen, maar je wil luistert niet, stelt Augustinus. Is deze constatering wel vol te houden in

de praktijk? Wat betekent dat voor de manier waarop je identiteit gestalte krijgt in onderwijssituaties?

3. In de tweede paragraaf verwijst Augustinus naar de strijd tussen vlees en geest, zoals die beschreven is door Paulus (Romeinen 7). Hoe kom je die tegenstelling tegen in de lespraktijk?
4. Is de leer van Augustinus over de twee willen te rijmen met de oproep in het evangelie om God te dienen met ons hele hart en in alles in ons leven?
5. In de Dordtse Leerregels wordt in hoofdstuk 3 en 4 uitvoerig ingegaan op de vraag of onze wil nog goed is. Lees deze artikelen en probeer de consequenties daarvan te doordenken voor het doorgeven van de Bijbelse boodschap.